

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію **Денічевої Ольги Ігорівни**
«Тенденції реформування змісту гуманітарної освіти
в гімназіях Австрії»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Стрімкий розвиток сучасного суспільства, соціально-культурні і політико-економічні зміни висувають нові вимоги до освіти, актуалізують проведення фундаментальних наукових розвідок, пов'язаних з необхідністю постійного оновлення її змісту. В контексті модернізації вітчизняної системи освіти вагомим значення набуває осмислення зарубіжного досвіду європейських країн, в яких проблеми реформування змісту гуманітарної освіти та її адаптації до нових потреб соціуму набули позитивного розв'язання.

До країн, які довели ефективність реформ у змісті гуманітарних дисциплін та продуктивність досягнутих результатів, що виявляються у високих показниках підготовки учнів, належить Австрія. Як справедливо зауважує автор рецензованої роботи, «звернення до досвіду реформування змісту гуманітарної освіти Австрії зумовлено рядом чинників (попит на окремі професії, вимоги щодо конкурентоспроможності випускників та міжнародна співпраця країн у науковій, освітній, економічній та культурних сферах), і передусім тим, що активні та послідовні зміни цієї системи привели до суттєвого покращення якості її діяльності» (дис., с. 4). Викладені аргументи свідчать про актуальність та своєчасність дисертаційної роботи О. І. Денічевої, предметом якої обрано «процес реформування змісту гуманітарної освіти Австрії» (дис., с. 7).

Дослідження є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Становлення та розвиток освіти та виховання в різні історичні періоди» (державний реєстраційний номер 0110U002112).

Аналіз основного змісту дисертації дає підстави стверджувати: дисертанткою чітко визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, що дозволило провести ґрунтовний аналіз досліджуваної проблеми та окреслити можливості використання австрійського досвіду в процесі подальшого реформування змісту гуманітарної освіти в Україні.

Відповідно до мети й завдань дослідження авторкою науково грамотно використано комплекс взаємопов'язаних дослідницьких методів, зокрема загальнонаукові (в тому числі, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), метод аналізу базових понять, діахронний, порівняльно-історичний та структурно-генетичний методи, систематизацію та метод наукової екстраполяції, що забезпечують достовірність одержаних наукових результатів.

Позитивне враження справляє джерельна база роботи (363 найменування, з яких 204 – німецькою й англійською мовами). Видання, включені до списку використаної літератури і джерел (законодавчі акти, що визначають напрями реформування загальної середньої освіти Австрії, нормативно-законодавчі документи системи освіти України; дослідження в галузі порівняльної педагогіки з питань реформування системи середньої освіти в країнах німецькомовного регіону та розвитку шляхів та стратегій реформаційних процесів в системі базової освіти Австрії; матеріали вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної періодики та інформаційні ресурси мережі Інтернет) свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми.

Дисертаційна робота чітко структурована. Зміст роботи відповідає меті й завданням дослідження. Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним оригінальним дослідженням, виконаним на належному науковому рівні.

До наукових здобутків дисертаційної роботи Денічевої О. І., що складають її новизну, можна віднести, передусім, такі:

1. З'ясування сутності базових понять дослідження, якими є «освітня реформа», «гуманітарна освіта», «зміст гуманітарної освіти», «реформування змісту освіти», «модернізація», «освітні стандарти», «гімназія». Автором ретельно проаналізована значна кількість вітчизняних та зарубіжних, зокрема німецькомовних, джерел, характеристика яких подана як у підрозділі 1.1. роботи, так і у Додатку Д. Позитивне враження справляє Додаток А роботи, який містить матеріали контент-аналізу поняття «реформа». Досконалою характеристикою сутності базових понять дослідження та використання результатів проведеного контент-аналізу дозволили авторці сформулювати обґрунтоване та містке визначення поняття «реформа» у контексті освіти та трактувати ключове поняття дослідження «реформування змісту освіти» як «процес запровадження змін, який характеризується вдосконаленням системи знань, практичних умінь та навичок у навчально-виховному процесі та здійснюється на певних рівнях: державному (комплекс дій спрямований на трансформацію системи освіти); індивідуальному (комплекс дій для самостійного і творчого розвитку індивіда)» (дис., с. 16).

2. До здобутків дисертантки належить дослідження та характеристика напрямів реформування гуманітарної освіти в контексті суспільно-політичних подій у німецькомовному регіоні загалом, якими визначено: ліберальний (або демократичний) – 60-ті роки ХХ ст.; професійно-орієнтований – 70-ті роки ХХ ст.; фінансово-продуктивний – 80-ті роки ХХ ст.; економічно-зорієнтований – 90-ті роки ХХ ст.; бізнесово-орієнтований – початок ХХІ ст. (дис., с. 61-62).

Здійснення історико-педагогічного аналізу реформування змісту гуманітарної освіти Австрії (друга половина ХХ – перше десятиліття ХХІ ст.) уможливило конкретизацію етапів розвитку реформ у системі гуманітарної освіти Австрії та їх докладну характеристику (п. 2.2). Вдало доповнює зміст роботи (п. 2.2, 3.1) Додаток Д.1, в якому простежено умови історичного розвитку гімназійної освіти Австрії.

3. Достатньо ґрунтовно проаналізовано чинники реформування змісту гуманітарної освіти в Австрії: політичні, соціально-економічні, релігійні та культурологічні. Як справедливо зауважує автор, саме чинники «вважаються джерелом виникнення напрямів реформаційних процесів, а також детермінують характер реформ» (дис., с. 108).

Безперечним досягненням дослідження є виявлення основних фундаментальних тенденцій реформування змісту гуманітарної освіти в Австрії, до яких віднесено: тенденцію до мультикультуралізму, тенденцію до реалізації компетентнісного підходу, тенденцію до індивідуалізації та диференціації, тенденцію до інтеграції, тенденцію до збереження здоров'я. Розкриття загальних особливостей виокремлених тенденцій (дис., с. 116-133) уможливило аргументований виклад авторської позиції.

4. Заслуговує на увагу поданий у роботі аналіз сучасної практики реформування змісту гуманітарної освіти Австрії. У даному контексті розглянуто організаційну роботу та навчально-виховний процес гуманітарних гімназій в Австрії (на прикладі гімназій, що належать до державного та приватного секторів). Варто зазначити принагідно, що докладно схарактеризоване викладання предмету «Релігієзнавство» у навчально-виховному процесі гімназій (наочно навчальна програма з релігієзнавства представлена у Додатку В роботи). Дослідження особливостей трансформацій у змісті гуманітарних дисциплін в гімназіях Австрії дозволило авторці системно охарактеризувати основні напрями модернізації гуманітарних дисциплін у гімназіях різного типу.

Позитивно оцінюємо окреслення дисертанткою можливостей використання австрійського досвіду в процесі подальшого реформування змісту гуманітарної освіти в Україні.

Глибоке дослідження проблеми дало змогу авторові зробити аргументовані висновки, у яких концентровано та змістовно відображаються головні результати роботи. Загальні висновки є адекватними змісту, достатньо повними, логічними, науково обґрунтованими.

Не викликає сумніву практичне значення одержаних результатів рецензованої дисертаційної роботи. Результати дослідження, зміст, висновки та джерельна база збагатили педагогічне знання з питань реформування змісту гуманітарної освіти в гімназіях Австрії та можуть дістати застосування при розв'язанні наукових і практичних завдань модернізації національної системи середньої освіти України.

Матеріали рецензованої наукової розвідки пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. 10 одноосібних наукових праць автора (з яких 7 статей у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 2 – у матеріалах конференцій) з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації та цілком відповідають встановленим вимогам.

Заслуговує позитивної оцінки логічність викладу змісту дисертаційної роботи Денічевої Ольги Ігорівни, її завершеність у цілому, ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для порівняльної педагогіки.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У Вступі дисертації та авторефераті необхідно було чітко й детально окреслити суперечності, що наявні в українському суспільстві й актуалізують обрану для дослідження тему дисертації (про них згадується лише побіжно на с. 186 дисертації). Зазначене підкреслило б значущість дисертаційної роботи у контексті євроінтеграційних процесів.

2. Для аналізу понятійно-термінологічного апарату дослідження обрано занадто багато категорій (підрозділ 1.1). На наш погляд, обмежений обсяг параграфу не дає можливості проаналізувати усі зазначені категорії належним чином.

3. У тексті роботи неодноразово підкреслюється, що Австрія є полікультурною країною унаслідок збільшення іншомовного населення. Зважаючи на той факт, що однією з тенденцій реформування змісту гуманітарної освіти в Австрії визнано тенденцію до мультикультуралізму, вважаємо, що дослідження тільки виграло б, якби авторка проаналізувала

навчальні програми з окремих дисциплін австрійських гімназій на предмет наявності полікультурної складової.

4. Дослідження набуло б ще більшої практичної цінності, якби було складено тематичний словник іншомовних термінів з огляду на широку джерельну базу дисертації іноземними мовами.

Втім висловлені зауваження та побажання носять здебільшого рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Денічевої Ольги Ігорівни.

Рецензована дисертаційна робота на тему «Тенденції реформування змісту гуманітарної освіти в гімназіях Австрії» є самостійною науковою роботою, яка містить нові науково обгрунтовані результати в галузі порівняльної педагогіки і за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обгрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу відповідає пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – Денічева Ольга Ігорівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри перекладу
Дніпродзержинського державного
технічного університету

Т. А. Радченко